

Jeroen Dijsselbloem, voorzitter Onderzoeksraad voor Veiligheid:

“Risico’s ziekte door groenten en fruit in Nederland opvallend laag ingeschat”

Het voedselveiligheidssysteem in Nederland blijkt kwetsbaar. Het ontbreekt aan een gestructureerde aanpak om opkomende voedselveiligheidsrisico’s te signaleren en te beoordelen. Risico’s worden daarom niet altijd goed in beeld gebracht of te laat ontdekt met als gevolg dat mensen onnodig ziek kunnen worden. Dit blijkt uit het rapport ‘Opkomende voedselveiligheidsrisico’s’ dat afgelopen maand door de Onderzoeksraad voor Veiligheid is gepubliceerd. Ook groenten en fruit werden veelvuldig genoemd in het rapport. We vroegen de kersverse voorzitter van de Onderzoeksraad, oud-minister Jeroen Dijsselbloem, naar de lessen die de AGF-sector hieruit kan trekken.

Per 1 mei trad u aan als voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid. Had u voordien al iets speciaals met (voedsel) veiligheid?

Mijn achtergrond ligt er, omdat ik als landbouweconoom in het begin van mijn carrière op het ministerie van Landbouw heb gewerkt. Dat was in een periode waarin er nogal wat speelde rondom voedselveiligheid en dierziekten. Ik kan me nog goed herinneren dat in de week dat ik daar begon, eind 1996, het eerste geval van gekkekoelziekte speelde. Daarna kregen we op het ministerie met een hele reeks van

incidenten te maken, zoals de varkenspest, dioxine in kippen en Brinta, die ik intensief heb meegemaakt. Mijn achtergrond ligt dus zeker in die hoek, maar het is wel twintig jaar geleden dat ik er actief mee bezig was. Toen er een advertentie met de vacature voor voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid in de landelijke dagbladen verscheen, was mijn interesse gewekt en heb ik gesolliciteerd, waarna ik per 1 mei ben benoemd en ook nog in de laatste fase betrokken ben geweest van dit onderzoek naar opkomende voedselveiligheidsrisico’s.

Een opvallende conclusie van het rapport was dat het signaal dat de risico’s van ziekteverwekkers op groenten en fruit mogelijk groter zijn dan gedacht en dat deze signalen niet goed worden opgepakt en beoordeeld. Dat is nogal wat!

In de Verenigde Staten stelt men dat groenten en fruit de belangrijkste oorzaak zijn van voedselinfecties, in Nederland schat men dat risico juist heel laag in. Het opmerkelijke is dat geen onderzoek is gedaan naar dit verschil en dat niet bekend is wie het dichtste bij de waarheid zit. Terwijl het belangrijk is om de risico’s goed te kennen, juist omdat groenten en fruit zo belangrijk zijn voor een gezond dieet. Wij hebben hier dan ook geen eendoordeel over, maar vinden het belangrijk om te analyseren waar dit verschil vandaan komt. Hebben de Amerikanen meer ervaring of onderzoek gedaan? Of hebben ze beter in de peiling waar en waarom mensen ziek worden van voedsel? Dat is een zwakke schakel in het geheel. Naar schatting van het RIVM worden veel mensen ziek van voedsel, maar heel vaak wordt er niet onderzocht waar de kiem van het kwaad zit. Dat is wel het onderzoeken waard, zowel het opvallende verschil met de Verenigde Staten, als het traceren van de bron van voedselverontreinigingen als mensen ziek worden. Hoewel het evident is dat niet alle incidenten kunnen worden voorkomen, mag wel worden verwacht dat partijen in de voedselketen alles wat redelijkerwijs mogelijk is doen om te voorkomen dat mensen ziek worden van voedsel.

In 2011 werd de AGF-sector opgeschrikt door de EHEC-crisis. Tonnen groenten werden vernietigd, terwijl pas weken later duidelijk werd dat de bron fenegriekzaad uit Egypte was. Denkt u dat de sector bij een nieuwe uitbraak beter is voorbereid?

Onze vaststelling is dat we nog steeds niet alert genoeg reageren op dit soort nieuwe crises. Er zijn voorbeelden waarbij wel de signalen binnenkomen, maar het heel lang duurt voor de signalen op de goede plek komen, voordat de betrokkenen – zowel in

Jeroen Dijsselbloem (Eindhoven, 29 maart 1966) is een Nederlandse bestuurder en voormalig politicus. Dijsselbloem studeerde in 1991 af in de landbouweconomie aan de Landbouwuniversiteit Wageningen en was daarna medewerker van achtereenvolgens de Europese delegatie en de Tweede Kamerfractie van de PvdA. Hij werkte van 1996 tot 2000 op het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Dijsselbloem kwam op 28 maart 2000 tussentijds in de Tweede Kamer en hield zich daar bezig met veiligheid, vreemdelingenbeleid en grotestedenbeleid. Van 5 november 2012 tot 26 oktober 2017 was hij minister van Financiën in het kabinet-Rutte II. Hij was van 21 januari 2013 tot 13 januari 2018 de voorzitter van de Eurogroep. Per 1 mei 2019 is Dijsselbloem voor een periode van vier jaar benoemd als voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid.

de sector, de NVWA, of op het ministerie – allemaal hun verantwoordelijkheid nemen, verder onderzoek doen en maatregelen nemen. Het duurt te lang! We kunnen ons het niet veroorloven om zaken zo lang te laten doorsudderen voordat men in actie komt. In de eerste plaats vanwege de voedselveiligheid van onze eigen mensen, maar ook het achterliggende economische belang is groot. Daarom bevelen wij een aparte unit aan – het is aan de minister waar die wordt ondergebracht – waar die signalen bij elkaar komen, onderzoek kan worden geïnitieerd en voorstellen kunnen worden gedaan naar departementen en keuringsdiensten om in actie te komen. Belangrijke aanbeveling aan de minister dat het politieke besluitvorming vraagt wat een rechtvaardige ingreep is. Je kunt dat niet aan technici overlaten om te beoordelen. Omdat het een belangenafweging betreft, moet daar een politieke verantwoordelijkheid voor worden genomen.

Momenteel heeft de tomatensector te kampen met de verspreiding van het Tomato Brown Rugose Fruit Virus (ToBRFV). Toch heeft in Nederland de NVWA, in samenspraak met de sector, besloten vooralsnog geen Q-status toe te kennen aan het virus. Begrijpt u dat?

Omdat wij deze casus niet hebben onderzocht, kan ik daar geen oordeel over geven. Dat gezegd hebbende, lijkt het me dat de tomatensector zich de vraag moet stellen wat zij kunnen doen om dit tijdig aan te pakken en niet pas als het zich op grote schaal in Nederland heeft gemanifesteerd. Maar ik zeg het met grote voorzichtigheid, want we

hebben deze casus niet onderzocht.

U geeft in het rapport aanbevelingen richting ministerie, NVWA en RIVM. Wat zou u AGF-handelaren en telers aanbevelen?

Alertheid! Als er zorgen zijn, dan moet de meldingscultuur verbeteren. Het blijft problematisch dat het kortetermijnbelang – namelijk dat een bedrijf wordt stilgelegd of een product uit de handel wordt genomen – overheerst ten opzichte van een groter voedselveiligheidsrisico, terwijl dat laatste veel meer schade kan berokkenen voor de mens en economie. Die cultuur moet echt verbeteren en daarover moet het gesprek gevoerd worden. Er is een gezamenlijk belang om bij nieuwe signalen en zorgen tijdig aan de bel te trekken. Meldingen zijn ook geen drama, want dingen gebeuren en er gaat weleens wat mis. Maar juist door risico’s tijdig te melden, kun je ze tijdig adresseren. Daar tegenover staat dat daar dan ook zorgvuldig mee omgegaan moet worden. Bij de nieuwe unit die wij bepleiten, moeten die signalen snel worden opgepakt en zorgvuldig worden onderzocht. Juist als je dat doet, voorkom je dat er in een te late fase buitenproportioneel moet worden ingegrepen.

Nederland is een grote importeur en (re-)exporteur. In het rapport wordt Mexico als belangrijk aanvoerland voor de VS genoemd. Voor Nederland is dat bijvoorbeeld Spanje. Hoe krijgt u deze aanbevelingen ook in deze landen voor elkaar?

We hebben ons rapport daarom nadrukkelijk onder de aandacht gebracht bij de Europese Commissie, omdat hier Europese wet- en regelgeving geldt. Anderzijds ligt het primair oppakken van deze maatregelen in de eerste plaats in Nederland. De wereldwijde handelsstromen van groenten en fruit zijn gigantisch, maar dit ontstaat Nederlandse telers, handelaren en toezichhouders en het ministerie niet van haar eigen verantwoordelijkheid. De kennis hiervoor is zeker aanwezig, maar de alertheid is vaak het probleem. Kijk bijvoorbeeld naar de NVWA, die heel veel op haar bordje heeft en toezicht houdt op veel verschillende sectoren, maar daarom wellicht niet toekomt aan de nieuwe signalen, waardoor een mogelijk nieuwe besmettingshaard te lang blijft liggen. Daarom pleiten we ook zo voor die aparte unit, die vrijgesteld is van de dagelijkse routine-inspecties om juist de nieuwe signalen tijdig te kunnen oppakken.

Zijn er andere sectoren die beter met veiligheidsrisico’s omgaan en waar de AGF-sector van kan leren?

Er zijn sectoren waar de veiligheidscultuur veel meer in verweven zit, inclusief het stan-